

Горин Володимир Петрович

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
ЗУНУ, м. Тернопіль

Ковальчук Дмитро Ярославович

студент гр. ДСПУАзм-24, ННПУ, ЗУНУ, м. Тернопіль

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ЕКОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Сучасні умови господарювання роблять все більш актуальними питання, що стосуються урахування екологічної складової для розвитку регіону, як чинника, що має як позитивний, так і негативний вплив на процес регіонального розвитку. Регіональні переваги у відповідній мірі є залежними від з одного боку від діяльності держави у напрямі природо збереження та ефективного використання природних ресурсів, так і екологічної діяльності у регіоні. Дослідження існуючих наукових поглядів щодо розуміння поняття «регіональна екологія», його сутності, здійснення екологічної діяльності у регіоні та її вплив на соціально-економічний розвиток конкретної території. Обґрунтованою є думка С. Ковальчук про те, що «сучасний розвиток економіки позначається складним еколого-економічним взаємозв'язком, де необхідною умовою є узгоджена взаємозалежність економічних та екологічних інтересів для вирішення шляхів адаптації до нових умов господарювання» [4, с. 19].

Одним із найбільш актуальних питань сьогодення як для країни в цілому, так і для окремого регіону є проблематика економічної безпеки, важливою складовою якої є екологічна безпека. Це, у свою чергу, передбачає реалізацію права громадян на благополучне довкілля, прав прийдешніх поколінь на користування природними ресурсами, вирішення поточних соціально-економічних завдань у комплексі із здійсненням адекватних заходів щодо захисту і покращення довкілля на основі збереження і відновленню природних ресурсів регіону, як невід'ємної територіальної складової країни.

На думу В. Копанчук «екологічна безпека як досить складний та важливий інститут, незалежно від концепції, яка покладена в основу її теоретико-прикладного розуміння, забезпечує потенціал демократичного та соціального розвитку держави в контексті реалізації національної безпеки, а також дає змогу зберегти належний рівень функціонування країни на міжнародній арені» [5, с. 48]. Під екологічною безпекою доцільно, на нашу думку, розуміти елемент не тільки національної безпеки, який характеризує стан захищеності державних та суспільних інтересів, але визначається екологічною безпекою окремих регіонів, який забезпечується шляхом застосування різних методів в процесі здійснення державно-управлінської діяльності на різних її рівнях.

Особливе значення в екологічному розвитку регіону відіграє запровадження на всіх суб'єктах господарювання екологічного менеджменту. Він реалізується в рамках підприємства і формується, перш за все, на основі розвитку екологічного підприємництва: створення нових технологій і продукції, розв'язання проблем поховання відходів, раціонального використання природних ресурсів,

вдосконалення методів регулювання та контролю, компенсації екологічного збитку, забезпечення екологічної безпеки. Його основне завдання «створити теорію, на основі якої можна буде сформулювати основи наукової екологічної політики та запропонувати модель еколого-безпечного виробництва, розробити методiku формування «зеленого» бізнес-плану підприємства, організувати систему дієвого фінансово-екологічного контролю (екоаудит), екологічного моніторингу та екологічного страхування, надати рекомендації по формуванню екологічної культури та створення такої системи управління, яка, з одного боку, зменшувала вплив на навколишнє середовище технологічних процесів, а з іншого – збільшує ефективність виробництва» [1, с. 117].

У процесі удосконалення регіональної екологічної діяльності особливу увагу екологічній культурі населення. На думку В. Боронос, Ж. Пронікової та Н. Тарабан, «шлях до високої екологічної культури лежить через зміну людської свідомості та формування нового типу особистості – «людини екологічної» для якої характерні такі риси: перехід від антропоцентричного типу екологічної свідомості; нова філософія життя – визначення розумної межі задоволення власних потреб; принцип «випереджаючого відображення», згідно з яким у свідомості людини відбувається постійна оцінка можливих наслідків від її втручання у природу; розуміння того, що за власну екодеструктивну поведінку сьогодні будуть платити майбутні покоління» [2, с. 44].

Основною метою національної екологічної політики є «стабілізація і поліпшення стану навколишнього природного середовища України шляхом інтеграції екологічної політики до соціально-економічного розвитку України для гарантування екологічно безпечного природного середовища для життя і здоров'я населення, впровадження екологічно збалансованої системи природокористування та збереження природних екосистем» [7].

На основі проведеного дослідження, можна обґрунтовано стверджувати, що зміст регіональної екологічної політики доцільно розглядати з двох точок зору. По перше – як екологічна політика зі сторони держави по відношенню до регіонів (державна регіональна екологічна політика). Другий підхід – екологічна політика, що здійснюється регіонами. Перша політика реалізується у процесі діяльності органами центральної державної влади, друга – органами місцевого самоврядування та влади. Для успішної реалізації такого розподілу повноважень між різними гілками влади особливо важливу роль відіграє розмежування цих повноважень. На основі цього виникає потреба в уточненні та деталізації функцій та їх розподіл між спеціально уповноваженими органами влади різних рівнів у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища.

Екологічну діяльність в регіоні можна характеризувати як діяльність спрямовану на регулювання природоохоронної діяльності в рамках державної екологічної політики, яка передбачає удосконалення екологічної діяльності суб'єктів господарювання, розповсюдження екологічних знань серед населення на основі запровадження екологічного управління.

Регулювання екологічної діяльності у процесі розвитку регіонів повинно дотримуватися наступних принципів системного підходу:

– системного впливу на розвиток соціально-економічних процесів з урахуванням тісних взаємозв'язків сфер виробництва, фінансів, ринку праці на базі формування необхідних економічних регуляторів і нормативів, відповідної методичної бази;

– системного управління екологічною діяльністю суб'єктів господарювання та екологічною просвітницькою діяльністю з метою запровадження екологічної культури;

– відповідальності органів місцевого самоуправління та державної влади за отримані конкретних результатів.

Механізм регулювання екологічної діяльності повинен містити вбудовані методи та інструменти тому що «державна має розробляти загальнонаціональні програми, в тому числі інвестиційні, та планувати механізм мобілізації ресурсів, визначити комплексну інноваційно-інвестиційну стратегію розвитку національної економіки» [6].

Системи регулювання екологічної діяльності регіональної економіки проявляється у поєднанні таких основних підсистем:

1) структурної (вибір найбільш продуктивних заходів регулювання, забезпечення їх ефективності, диверсифікація заходів регулювання);

2) функціональної (виконання ряду специфічних функцій: діагностичної, контрольної, коригуючої, стабілізуючої, стимулюючої);

3) телеологічної (підпорядкованість всієї системи заходів регулювання єдиній меті – забезпечення екологічного зростання регіональних економік).

Екологічна діяльність регіону повинна здійснюватись на основі запровадження ефективної системи управління нею.

Умовами забезпечення системи екологічного розвитку регіону доцільно вважати:

1) впровадження системи регулювання екологічного розвитку в існуючу систему державного регулювання національного господарства;

2) збалансованість регіональних та галузевих пріоритетів в процесі здійснення регулювання;

3) узгодження економічного інструментарію з інструментарієм управління іншими об'єктами на регіональному та державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Антонов А. В. Екологічна складова забезпечення сталого розвитку сільських територій. *Економіка та держава*. 2013. № 3. С. 124-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2013_3_35

2. Боронос В. Г., Пронікова Ж. С., Тарабан Н. В. Екологічна освіченість суспільства як необхідна складова забезпечення збалансованого еколого-економічного розвитку. *Інноваційна економіка*. 2018. № 5-6. С. 62-66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2018_5-6_11

3. Горин В. П. Сутність соціальної безпеки: фінансові та організаційно-правові аспекти. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 5 (20). С. 53-57.

4. Ковальчук С. Я. Екологічна складова економічного зростання. *Агросвіт*. 2019. № 7. С. 17-25. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2019_7_4
5. Копанчук В. О. Екологічна безпека як складова національної безпеки України: сучасні концепції та підходи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія: Державне управління. 2020. № 2. С. 45-49. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnaddy_2020_2_9
6. Поважний О. С., Пшенична В. П. Розвиток механізму реалізації державної інвестиційної політики України. *Держава та регіони*. 2009. № 3. С. 54-58.
7. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України від 28.02.2019 р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>